

ЖЕНСКИ СВЕТ.

ЛИСТ ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА СРПКИЊА.

ВЛАСНИК:

ДОБРОТВОРНА ЗАДРУГА СРПКИЊА НОВОСАТКИЊА.

ИЗДАЈЕ И УРЕЂУЈЕ:

АРКАДИЈЕ ВАРАЂАНИН.

ИЗЛАЗИ:

сваког 1. дана у месецу на целом табаку.

Цена је годишња 1 фор.; за Србију 2½ динара.

Рукописи и претплата шаљу се на уредништво.

ПИЈАЋА ВОДА.

Пијаћој води ваљало би сваки човек увек да води бригу, како би дошао до добре пијаће воде, у оваким опасним временима је пак дужност сваког члана друштва да на то своју највећу бригу обрати, јер кад сваки поједини члан друштва себе добро чува онда је и читаво друштво од опасности сачувано.

За време заразних болести нема ваљда тако важног питања, као што је питање о доброј пијаћој води, и сав рад и власти и појединаца ваља у часу опасности да је на то управљен, да се набави добра пијаћа вода у оним местима где није така. Јер су људи дугим а кадкад и жалосним искуством опазили, да је свака заразна болест тамо највише беснила, где је била рђава пијаћа вода.

Пијаће воде у нашим крајевима има поглавито тројаке: из бунара, са извора, и текућа. Вода са извора, која непосредно из брега тече, та је добра, за то овде о њој нећемо ни говорити.

Вода у бунару није ништа друго него кроз земљу процеђена кишница, која не може дубље да иде, јер је под њоме таки таван земље, да је даље не пропушта. Бунари знамо да нису свуда једнако ду-

боки, на једном месту ваља копати од прилике с човека па смо дошли до воде, а на другом месту је тако дубок бунар да се једва вода сагледати може. То долази отуд, што је тај таван земље испод воде час ближе површини земљиној, а час је даље од ње.

Што се вода дуже кроз земљу педи, што више тавана пролази, тиме ће бити и чистија, дакле обично и боља, с тога је у дубоким бунарима вода обично боља при истим околностима него у плитком.

Кад се вода кроз земљу цеди она раствара и собом носи све оно што се у води даје растворити, кудгод вода прође, не пролази забадава, него чини промене, и сама се мења. Из тога излази да бунар не треба ни копати близу таквих места где ће бити непрестано прилике да вода наиђе на така тела, што ће их растворити и собом понети, јер вода не бира је ли оно што она раствори и собом носи по човечије здравље штетно или није.

Сасвим је јасно, да се оних бунара, који су ископани близу каквих ђубришта, сметишта, гробља, крај којих на близу пролазе гасне цеве, да се таквих бунара ваља чувати и у времену кад нема заразе,

а кад је има, онда је управо преступ таку воду пити, и таки бунар још отворен држати. Таке бунаре би ваљало полицајно заронити за навек.

Бунари који су изван места на пољу на лединама или њивама даље од села, а још много даље од вароши, у тима је вода добра, ако је питка. Ту се процеди кишница кроз здраву земљу, и у таким бунарима је ретко кад рђава вода. За време зараза ваљало би натерати свет, да пијаћу воду доноси са ледина, а не из својих бунара у авлији, који су крај штала и других још нечистијих места.

У новије доба почели се и у нашим крајевима бушити тако звани артески бунари, из којих се врло добра пијаћа вода добива, јер то није вода од оне кишнице која је најпре целу авлију спрала, и свашта собом понела шта је год где нашла. Та кишница остаје онима да је пију, који пију воду из свога бунара у авлији, јер та кишница не може да пробије један таван у земљи. Код артеских бунара је пак тај таван који задржава горњу воду — пробушен, и тако артеска вода није така иста као у обичним бунарима, јер је у обичним бунарима били они плитки или дубоки, вода изнад оног тавана који не пропушта воду, а у артеским бунарима је вода испод тога тавана. Артеска вода дакле није она која опере земљину површину па се у бунаре спеди, те је с тога свака артеска вода, ако баш какве ванредне прилике не утичу, за пиће добра.

Истина, да и многа артеска вода има кадкад мирис н. пр. на иловачу, или има какву боју, обично жућкасту, и то задржава многи свет да је не пије, и да већма воле из бунара у авлији воду пити, јер је та бистра и без боје, него пити таку артеску воду, јер се боји да ова због свога мириса или боје није чиста, и да је она из бунара чистија и здравија. Но то је мишљење погрешно.

Да ли је пијаћа вода по здравље човечије успешна или није, зависи поглавито од тога, има ли у њојзи ма и трага од органских материја или нема. Ако нема, онда је така вода за пиће удеснија, мирисала она на иловачу или била плавичаста ако

има, онда не ваља, ма не имала никаквог мириса, и ма била бистра ко суза. Да ли пак има тога у води или нема, не да се тиме одредити, што ћемо узети воде у чашу и гледати јели чиста, за то треба људи томе послу вешти, који су кадри сигурно изнаћи, чега има све у води.

Но ми и без икакве пробе можемо себи представити, да она вода која је у бунару, и која се најпре кроз све могуће ствари процедила, ако је бунар у авлији или иначе близу људских станова, да у ту воду могу лако таке органске материје доспети, дочим у артеску воду, која нема никаквог додира са оним стварима које се налазе на површини земљиној, да у ту артеску воду те материје не могу доспети, и из тога нам се само каже, да би ваљало тамо, где има артеских бунара, да сви људи одатле пију воду, особито за време какве заразе, па ма она имала каквог мириса или боје, опет смо сигурнији са њоме него са водом из обичног бунара, па ма како она бистра била.

У крај река посејана су многа села и вароши, и људи из таквих места пију обично текућу воду. Кад помислимо само да се сви канали, који имају ту цељ да чисте варош, свршују у реци, онда се морамо чудити, како људи могу пити текућу воду. Колико клица разноврсних болести налазе се у текућој води, које пићем долазе у тело здравог човека!

Кад пратимо развитак какве заразне болести, видићемо да се она тим начином шири. Из места која леже крај реке, шири се у она места куда вода тече, јер је баш текућа вода и разноси.

Да текућа вода није добра за пиће не треба доказивати, то нам може бити свим јасно.

Имамо дакле две воде, које су добре за пиће, а то је изворска и артеска вода, и две које нису увек добре, а могу кадкад и опасне бити, а то су обична бунарска и речна вода.

Но нису сви људи тако сретни, да живе у бреговитим крајевима, где се налазе многи извори, нити сва места у равници имају артеске бунаре. Велика већина људи мора да се пати са бунарском или са речном водом.

Док је време мирно, и док не прети никаква опасност од заразе какве, донде људи пију и ту хрђаву воду, без да их савест штогод гризе; но чим се из далека чује вест о каквој морији, људи се узнемире и онда се тек брину о своме здрављу. Онда се сећају да би ваљало воду очистити. Па како онда обично раде? Гледе да је вода сасвим бистра, па кад је бистра, онда је и чиста. Онда воду цеде и кроз платно и кроз сунђер и песак, силају стипсе и свакојаке друге ђаконије, не би ли воду изчистили.

Но да ли се вода тим начином може изчистити, па да није више опасна по човечије здравље? Ми велимо да не може. Јер су те материје у води, баш оне што преносе болести, и од чега се здрав поболе, тако ситне, да нема тог цедила на свету кроз које оне неби заједно са водом прошле; и онуда куд најситније зрно песка не може да прође, и туда оне пролазе

Тим начином се истина вода очисти од онога што ју је можда замутило, и вода процеђена ће бити бистра, али још неће бити безопасна.

Па који је начин најбољи, да се вода за коју нисмо сигурни да је сасвим здрава за пиће, да се исчисти? Најбржи и најсигурнији начин је тај, кад се вода прокува. Вода се за пиће кува, и то не само да се угреје, него да добро и дуго кључа,

па кад се олади, онда се може без икаквог страха пити. Може се после и на леду разхладити, да је угоднија за пиће. Ку вањем воде смо уништили све оне материје, ако се у тој налазе, које би могле бити опасне по здравље човечије, јер у тако јакој топлоти кад вода кључа, не може ништа више у животу остати.

Многи разхлађују било воду било вино ледом, али тако, да парче леда метну у чашу с водом или с вином. То је истина бржи начин да се вода разхлади, него кад у боци на леду стоји, али је то начин опасан, јер се тиме и најздравија вода може покварити, и учинити да буде штетна по здравље човечије. Јер лед је или из реке, или што је још горе, из какве баре, па се таким ледом уноси у воду или друго пиће оно што је било у реци или бари, ма да у том пићу пре тога није било. С тога се оваког начина разхлађивања пића ваља јако чувати.

Кад поновимо оно што је овде напред речено, онда излази да људи ваља да пију воду или са извора, или из артеских бунара, где се такви налазе. Из обичних бунара може се само онака вода пити која је са пољане донешена. Из бунара који су у месту или текућу воду не би требало никако пити, а ако се мора, ваља ју увек најпре добро искувати, ако хоћемо, да у случају болести немамо шта себи пребацити.

Ла—.

О Б О Ј И.

Какава женска, па чак и она, која у срцу своме не скрива ни искре сујете, жели, да јој одело што лепше доликује; али је мало њих које уму да пронађу начин, којим се до те цели долази.

Да одело што боље приличи, мора се обратити пажња не само кроју и узору његовом, него и његовој боји. На ово последње треба пазити особито онда, ако се одело мора да састоји из две, или више боја. У таквом случају мора бити између боја неке извесне склади, иначе је цел промашена.

Изображена и разборита женска, која

поле укуса има, ретко ће кад погрешити у избору боја.

Каква боја одела коме најбоље приличи зависи да како много од боје или од масти. коже и косе. Често гдекоја лепојка избебре најлепшу материју за одело, срочи га по најлепшем кроју, па и опет када га обуче, не пристаје уз њу онако, као што је она то замишљала; а није јој ни па крај памети, да је сва погрешка у рђаво изабраној боји његовој, или боље да речем у нескладности боје одела према масти или боји коже лепојке која је њиме заоденута.

Боја је са музиком врло слична; јер и она има своју хармонију и своју скалу, свој склад и несклад. Као год што нам несклад у музици вређа ухо, тако нам исто несклад боја око вређа, а естетични укус пати и у једном и у другом случају.

По избору боја даје се лако познати у женских не само каквога су укуса, него често и какве су природе.

Балзак вели, да се за женску, која воле црвену, отворено жуту и светло зелену боју, дакле боју која, што по веле, дречи, може за јамачно рећи, да је јогуница и свађалица. Црну боју, вели, бирају оне, које су сентиметалне, а белу обично оне, које су слабог или несталног карактера. За сваку даму, вели, која се радо одева белим оделом може се поуздано рећи да је кокетна. Но биће да је у тај мах, кад је ово последње тврдио имао на уму само старије женске, јер има ли за млађано вито тело лепшега одела него што је бело! Ружичасту боју вели Балзак бирају обично женске, које су веселе и несташне природе, које се лако дохваттају правог светског уживања; а плаву оне, у којих је племенито и нежно срце енергичан дух и постојан карактер. И додаје, да је то једина боја међу својим светлим сестрама, која приличи и млађим и старијима. На против за љубичасту боју вели, да је могу носити у старијим годинама само оне женске, које су у младости биле лепе, а све угасите боје без разлике бирају обично женске, које су озбиљне и ћутљиве природе.

Ја се нећу упуштати у полемику са тим француским књижевником, и оставићу нашим лепојкама, да по свом досадањем искуству и новим студијама на томе пољу реше у колико он има право.

Него ћу рећи коју још о хармонији или складу боја, т. ј. на који се начин може доћи до што потпуније цели у томе. Рекох већ напред да ово понајвише решава боја лика и косе.

Нежна плавојка са својим ружичастим ланитама и злаћаним витицама нека бира светлије боје као што су отворено плава, ружичаста, зелена и бела; а ако је удата доликоваће јој и црна, но ова последња тек у кадифи и то само у вече.

На против врло рђаво би на њену нежну појаву утицала угасито црвена и жута боја; ова последња и онда ако је светла, и пепељаста па ма у којој скали.

Веселој гаравуши понајбоље доликује црвена и жута боја; само би најбоље било да ова остаје увек једноставна, пошто је већ свака за себе толико светла, да јако упада у очи. Буде ли баш морало бити да се још са којом бојом меша, нека је онда потпомогне само црна или бела, а ни једна друга боја. Лепо је уз њу пристала и мрка, свака друга угасита боја осим пепељасте. Но горавуше праве црне масти треба понајвише да избегавају отворено жуту, угасито црвену и плаву боју; пошто иста на тавнину њихова лика врло рђаво утиче.

Смеђе женске су у избору боја најсрећније; њима су на том пољу руке вајодрешеније. Њима мање више све боје без разлике лепо доликују, или бар не изазивају онакав несклад који се код њихових другарица и нехотице најмањом погрешком истиче. Но најбоље је уз њих пристала отворено жуга боја, пошто се истом белоћа њихове коже још повећа, те тиме добије неку неописану свежину. Смеђе лепојке срећније су од својих друга већ и зато, што њихова боја коже и косе може понајуре да поднесе више боја у један мах; само се по себи разуме да ове треба да буду складно сложене.

Но оне тамне мрко жуте боје, која је пре неког времена тако јако царовала, треба и оне да се клоне, особито онда, ако је колорит лика им таван, усне слабо румене а коса отворено смеђа.

Хоће ли ме која лепојка послушати? Можда и хоће; ако не из другог узрока а оно бар зато, да се увери у колико имам право.

† МАРТА СТЕПАНОВНА САБИНИНА

почасна чланица Београдског Женс. Друштва.

14. Децембра прошле године у вароши Јалти умрла је, после тешке болести, Марта Степанова Сабинина, једна од знаменитих и вредних руских жена, чиме ће се сваки сложити ко прочита ову кратку биографију њеног живота.

Рођена 1831. године у Копенхагену, где јој је отац протојереј; С. К. Сабинин био при тамошњем руском подворју. Од природе богато обдарена она се брзо развијала под руководством својих просвећених родитеља. Нарочито се истицао њен музикални дар: у деветој години она је већ дивно свирала Ерл-Кениг, Листову композицију; а у 12. год већ је била члан музикалног друштва, које је основала велика кнегиња Марија Павловна у Вајмару, куда је 1837. г. био премештен протојереј Сабинин за духовника великој кнегињи. Владajuћи великим и лепим гласом она је имала лекције од најбољих професора; суделовала је у хоровима добротворних концерата, којим су управљали Лист и Берлијоз, па је и сама састављала свој сопствени хор, који је често певао код велике кнегиње и код велике херцегинје Софије (њене снахе), и њихова височанства придружила би се хору и певала под управом младе хороводкиње, њој је било 16 година кад је њен учитељ, професор Топфер, ученик Хумела, изјавио њеном оцу, да он не може више давати лекције ученици, која свира на гласовиру боље од њега.

Три године она је радила сама; на послетку отпутује у Диселдорф и ступи као ученица код познате цијанисткиње Кларе Шуман, а после годину дана, вратив се у Вајмар, стане узимати часове код Ханса Бјулова, да би се упознала са његовом школом. Њени су успеси били тако огромни да је Лист, посетив једном Сабинину, сам предложио да је обучава.

После тога Степанова буде одликована позивом да предаје музику на саксен — вајмарском двору двома кћерима великога херцега: принцезама Марији и Јелисавети, а обучавала је и принцезу Лујзу, која је живела код своје бабе велике кнегиње Марије Павловне. Сама велика кнегиња, без обзира на своје старе године, бавећи се науком и вештином, давала је младој наставници, да јој исправља композиције.

1857. г. први пут је Марта Степановна са својом мајком отпутовала на неко време у Русију. У Москви и Петрограду давала је неколико концерата са великим успехом и била је представљена царици, која јој се показала особито милостива.

1860. г. изненада је позову из Вајмара у Петроград и наменују за предавачицу музике великој кнегињи Марији Александровној, а у исто време и да учи малог великог кнеза Сергија Александровића. 1862. г. царица наменује Мар-

ту Степановну за помоћницу наставнице велике кнегиње. Ступив на руски двор — изгубила је право да даје јавне концерте (али је на двору често свирала). Њена уметничка каријера, била је свршена за свагда; али је за то њен жедни ум нашао себи друге хране. Из извештаја наштампаног у „Руском Архиву“ Бр. 7, 1891. г. (25 о годишњице руског друштва црвенога крста) ми видимо да 1866 г. Степановна прва долази на идеју оснивања друштва црвенога крста, које је већ постојало у целој Европи, изузимајући Русију и Турску, а заједно са пријатељицом својом, баронесом Фредерике, уложила много труда и енергије на остварењу тога дела. Друштво је оценило њихов рад одликовањем јер их је обе за живота изабрало за почасне чланице.

Кад је друштво црвенога крста ојачало, и кад су се, осим главне управе, образовала друштва госпођа и крунисало богатим успехом то јединство, тада је баронеса Фредерике позвала своју сарадницу и пријатељицу Марту Степановну на своје кримско имање „Целшет“, да се одмори од великих напора, у толико више што јој је тада истекао био осмогодишњи рок васпитачице и предавачице музике у двору великој кнегињи Марији Александровној. Степановна прими позив, али њена богато одарена природа била је жељна рада, а не мира. За то је одмах прионула око уређивања у неколико запуштеног имања баронесе Фредерике, и том приликом на ново је доказала своје организаторске способности; засади винограде и лати се израђивања вина тако успешно да је на јалтиској и одеској изложби добила за вино златну и сребрну медаљу. Но и тај је рад није задовољио. Кад је баронеса Фредерике наумила да у „Цемшету“ подигне цркву и при њој оснује друштво се-стара милосрђа — Марта Степанова преда се тој замисли свим срцем и брзо је проучила сав црквени устав (каноне). Али Степановна мораде да напусти започети рад за неко време кад је 1870. објављен француско пруски рат и царица је позове и пошаље о свом трошку да тамо преко границе проучи рад црвеног крста. Обе другарице, упућене краљици виртенбершкој Олги Николајевној, отпутују: обилажаху све болнице и бараке по Германији и Француској, и на послетку одреди их краљица Олга Николајевна да иду са другом тек уређеном санитарском експедицијом пред Мец, који беше опсађен. Радљивост Марте Степановне била је у то време неизмерна. Дешавало се да по неколико ноћи није ни легла у постељу. Дану је радила, надзирала и проучавала све ствари које су изискивале пажњу, а ноћу је писала извештај о свему томе царици по њеној заповести. Пропутовавши целу Германију и проучивши до ситница све

што се тичало црвенога крета, обе пријатељице врате се на Крим, где нађу царицу, која је била тако задовољна и благодарна Марти Степановној на њеном труду, да ју је, за доказ њене владалачке милости, одликовала знаком са црвеним крестом, тек што је овај био установљен.

На крају зиме Марту Степановну опет позове царица у Петроград и изјави јој жељу да оствари све што је видела да треба за време рата, да образује у Петрограду бараче са болницом. „Али, додаде царица, ја немам ни новача ни лекара, који би вам у томе помогли, удесите сами.“ Царица није погрешила што је то дело поверила Марти Степановној. За кратко време она нађе у Петрограду и пара и лекара и архитекту, а и место за грађење пољске болнице (завојшта).

Крајем Марта Њено Величанство положи први камен у темељу прве бараче сад већ толико проширене барачне болнице у Пески, која за свој постанак једино има да благодари Марти Степановној Сабининој. Основала је Женско Друштво које ће се старати за болницу, а избор лица за то друштво оставила је царици.

Њено Величанство јако је желело и наговарало Марту Степановну да она остане управница њоме основане болнице, али се Марта Степановна не прими тога под изговором на своје обећање баронесе Фредерике да подигне у „Пемшегу“ цркву и оснује друштво милосрдних сестара. Царицу је јако ожалостио отказ, али по својој доброту опрости се са Мартом Степановном.

Период времена од 1872. до 1879. године посветила је подизању цркве и друштва; предузеће је ово споро напредовало за то што је у то време јужни крај представљао скоро дивљу природу и предузимати ту ма шта било би врло тешко у недостатку радних снага и материјала, што се морало из далека да поручује, а и средства, којим је располагала нису била баш велика. Али Марта Степановна својим неисприним усталаштвом и знањем ствари победила је све тешкоће, и у Мају 1876. г. све је било готово. Сав иконостас од дрвореза израђен је био сопственим рукама баронесе Фредерике и сестара Сабининих; сав животопис, и најмањи детаљи у тој цркви, удешен је њиховим личним радом, а унутром Марте Степановне. Црква је била освећена у присуству царичином, великога кнеза Сергија Александровића и велике кнегиње Марије Александровне. Друштво светог благовештења, основано о трошку баронесе Фредерике, а трудом Марте Степановне Сабинине, у спомен покојне царице Александре Феодоровне, примила је царица Марија Александровна под своје високо покровитељство; а по жељи Њено Величанства ово се друштво користило особитим правима; не имајући одбор госпођа стајало је у непосредној вези са главним одбором друштва црвенога крета.

Тога месеца царица је наименовала Марту Степанову за настојницу кримског друштва милосрдних сестара светог Благовештења и од тога времена отпочиње рад тога друштва.

Када је објављен српско-турски рат Марта Степановна сазове скуп женског друштва уз најживље учешће свију јалтиских госпођа, и њиховим трудом, а под руководством Марте Степановне, за месец дана буде спремљен потпуни материјал за сто кревета за рањенике.

У почетку Јула изненада добије Марта Степановна телеграм од Њеног Величанства, којим јој наређује, да са својим сестрама отпутује у Србију. Како тек основано друштво није било многобројно, то су морале узети неколике доброволне сестре милосрђа, које је Др. В. Н. Димитријев на брзу руку обучио и упутио како се превеја повез, и како се негују рањени и болни, и за врло кратко време спремио их је за потпуно способне сестре милосрђа. На неколико дана пред полазак у Србију архиепископ Гуриј дао је благослов Марти Степановној.

9. Августа Марта Степановна са 8 сестара и богатом спремом рубља (преобука), материјалом за превејање и лековима за војну (ратну) болницу од 100 кревета, праћена молитвама и благословима свих становника Јалте отпутова у Одесу и 15. Августа приспе у Београд.

Опуномоћени Покоров, дочекав је, предложи, да удеси болницу у Аранђеловцу местанцу једном близу Крагујевца, куда Степановна одмах отпутује, и нађе већ масу рањеника у врло рђавом стању; ту је радила с великим успехом све до 18. Новембра оставив у околини успомену благодарности на „слатку мајку“ (како су је звали сви аранђеловачки становници).

Позвана царицом телеграфски у Русију, она је целу зиму провела у спремању цемистеке бараче и других ствари за примање рањеника на случај очекиваног рата Русије с Турском; али у Априлу 1877. год. после објаве рата, са свим изненада морала је на дуго да остави Крим, и по наређењу царичином да води надзор над неговањем рањеника при санитетским заводима у Румунији. У овом много ширем кругу рада, за какав је Марту Степановну још раније нарочито примила покојна царица, пославши је за време француско-пруског рата да проучава германске санитетске заводе, имала је Степановна прилике да покаже свој административни таленат, енергију, знање и такт. Нарочито је такта требало у већој мери за утишавање чињеница, сваки час готових на сукоб; неспоразум између војно-медицинске администрације, црвенога крета и румунске власти, даље за одржавање неопходне дисциплине и слоге међу потчињеним јој сестрама (а њихов је број долазио и до 136), докторима, командантима, пуномоћницима црвенога крета, и то не за дан, два, него за читавих 18. месеци. Свим тим особинама стекла је постепено уважење свих раз-

них сарадника с којима је долазила у додир по заједничком раду превозећи болеснике и рањенике од Дунава до руске границе, раду који је код нас савршено нов био тада, али коме је она успела да да тако удесан и практичан правац. Кад је генерал Дрентелн решио да организује пренос рањеника и болесника преко Дунава, зашта је било нужно уговорити са парабродским друштвом аустријског Лојда, то и он и главни пуномоћник црвеног крста нађу за корисно да повере Марти Степановној старање за образов ње санитарских барака (шлепова), и да им својим везама у Бечу олакша закључак оваквог уговора са аустријским Лојдом. Она отпутује у Беч 1878. г. Марта месеца, где уз помоћ принца Александра Хесенског, брата покојне царице, и књагиње Марије Хенлоје, сјајно сврши поверени јој уговор. За тим у Петти под њеним непосредним надзором буду начињени прости чамци са удобним и за пут удесним местимима за рањенике (дашчане бараке на сплавовима) са прописаном вентилацијом и свима најнужнијим потребама; њена девиза била је: *Licht und Luft!* И у самој ствари било је свега тога довољно. 2. Априла приспе у Бурђево сва санитарска флота састављена из 6 барака (шлепова) и два параброда; 5. Априла буде освећена и одмах отпоче своју дужност превоза рањеника, што је трајало целог лета и јесени 1878. г. уз обилату помоћ Марте Степановне и сестара њеног благовештенског друштва. Тај свечани тренутак освећења барака са болесницима већ донесеним, готових за полазак, дивно је био снимљен у своје време у енглеским илустрованим новинама „*Starbic*“. Чудно је да руска штампа, говорећи о овом интересантном и новом начину преноса, тако сјајно оствареном, изразила се само у једном чланку, који није говорио у корист ове лепе ствари.* А међу тим то је био сјајан пример корисног женског рада ван обичне сфере домаћег огњишта. Успешно изведене санитарске бараке биле су ново дело за које Марта Степановна није имала обрасца а које је ипак створила и то са малим жртвама брзо и врло удесно. Немци су то правилније оценили, и кад је за Русе престала потреба санитарских флоте, сачували су је, и без измене употребили за превозење својих болесника преко Саве и Дунава за време окупације Босне.

По повратку свом у Русију, у јесен 1878. г.; отпусти Марта Степановна своје многобројне помагачице задржав најнужнији мали број сестара за болницу, коју је баронеса Фредерике основала на своме имању „Целпет“, где је продужила свој много скромнији али користан рад, који заслужује опште признање. Ценећи услуге и корист, што је та болница допринела, главна управа друштва црвеног крста и јалтиска општина биле су готове да одреде помоћ, која би

попунио већ исцрпљена лична средства баронесе Фредерике; али баш у то време постиже Марта Степановна ужасна несрећа, зверско убиство њене мајке и четири сестре; то поткопа сву њену снагу и за свагда је лиши могућности да ради на општу корист (1882. год.) Дуго се борила тражећи мира својим душевним болотима; тако необично јака природа морала је зар да страда тако необично јако. На срећу, њу је окружавало безгранично пријатељство које је једино помогло да се опорави и покори ужасној судбини.

Марта Степановна заједно са баронесом Фредерике и С. В. Дараган пресели се у Кастропол (најјужнији крај Крима) и ту се ода скромном домаћем животу; цртала је, неговала цвеће, занимала се музиком и писала своје успомене. Њени познаници с благодарношћу и љубављу сећају се њеног срдачног и пријатног опхођења и свагда интересантних духовитих разговора.

Последње дело њено била је мала црквица, која је могла да се преноси; желела је да је саграде за то што у томе месту није бало цркве, а најближа је била удаљена 12 врста. Опет је све било урађено по њеној идеји, по њеном плану; опет су оне све три предњачиле у раду, цртале, дотеривале и шиле, а друге су им по примеру помагале. Црква с подизала чисто волшебно, угледна и дивна. Одлазећи из Кастропола, Марта Степановна дарује је Теодосијевом женском манастиру и тако пренесена на подворје у Теодосију, та црква сад привлачи и одушевљава масу богомољаца.

То је било, како рекосмо, њено последње дело; њу удари капља услед чега лиши се за неко време језика, десне руке и ноге; али се доцније опорави; но и ако је тешко говорила опет је могла дивно цртати и свирати лаке ствари. Ни за тренут није седела непослена, и ако јој је за последње пола године све теже падало, јер је почела да пати од срца, опет је никад не напустила мирно душевно расположење, а свест је није изневерила ни у последњим данима. Тешко је било посматрати је на неколико часова пред своју смрт; мучила се, да се сети неког мотива; то ју је страшно узнемирило; упињала се да изрази гласом, не гледајући на испрекидано и кратко дисање; и то није чинила бесвесно, јер кад су је зачитали шта пева, она одговори: „ја састављан.“

И тако умре та знаменита жена, чије је срце купало за све што је лепо и човечанско, али спомен јој не може никад исчезнути међу онима, који су је добро знали.

Марта Степановна Сабинина била је кавалер ових ордени: бронзане медаље за руско-турски рат 1877—1878. г. знака црвеног крста 1877—1878 год.; командерског крста српског ордена Такова; виртембершког ордена Олге (Olga orden), румунског ордена Јелисавете; српског ордена црвеног крста за 1879. годину.

С руског С. А. В.

* Објашњава се завишћу руских лекара који нису у овоме учествовали.

БЕЛЕШКЕ.

ИЗ ШКОЛЕ.

Сркиње-филозофи. У Србији се примају женскиње за редовне ученице не само у гимназијама, него и на вел. школи. И тако су, крајем прошле школ. 1892-3. г. положили испит у Београду на филозофском одељењу са одликом гђице Меланија П. Ђорђевићева и Василија Д. Довијанићева.

На српској учатељској школи у Сомбору довршени су испити 30. јуна о. г. У тој школи било је уписано школ. 1892-3. г. 68 приправника и 128 приправница, свега: 196. Од тих су остали до краја године 63 мушка и 122 женске, свега 165. И прошле школске године умрло је у тој школи 2, а остали су сами школу напустили. И у овој школи се приметно показује, да су женске боље спремне од мушких и да много боље успех показују, јер од 63 мушка свршило је само 1 с одликом и 12 с врло добрим успехом, а од 122 женске свршило је с одликом 18, а с врло добрим успехом њих 28, то је куд и камо већи сразмер добрих ђака код женских него код мушких.

Прва Сркиња доктор медицине. На царишком свеучилишту положила је крајем минуле школ. 1892-3 г. с одликом испит за лекарску струку гђица *Марија Прита* из Панчева. Она је у своме месту изучила српску вишу девојачку школу и по том приватно продужила гимназију.

Испити у радничкој школи Београдског Женског Друштва обављени су 25. и 26. јуна о. г. у присуству министарског изасланика г. Живка Шокорца. Испит су полагале из I. године 29 ученица; из II. год. 18 ученица; из III. год. 17 ученица и из IV. године 7 ученица, свега: 71 ученица. Од ових су као најзаслужније добиле шиваће машине: Зорка Летићева и Даринка Милетићева, које је министарство привреде набавило и поклонило; осим тога, добиле су све боље ученице ове школе „Културно-етнографски атлас Краљевине Србије“.

Забавиште. Српско новосадско забавиште имало је 12. (24.) јуна о. г. свој годишњи *ј-ван исит*, коме је председавао управитељ срп. осн. нар. школа г. др. Лаза Станојевић. Испит је почео у 8 сати пре подне. На испиту је било поред женског одбора сила других отмених гостију, понајвише родитеља а видесмо и из Београда и Сарајева гостију, који се овде баве. Игре, песме, декламације и радове, што се у тој школици предузимају, руководила је вешто и окретно гђица Мара Симићева забавиља, те су тако родитељи, публика, жен. одбор и управитељ отишли задовољни и убеђени, да се у овој школици добро и поучно врши прописани зада-

так и морамо да се чудимо, што и данас, поред овако добре наше српске школице, још и данас неки српски родитељи одводе своју малу и невину дечицу у мађарску „оводу“, те их већ у најранијој младости напајају страним духом и језиком — Нису само родитељи и публика него су и дечица отишла са испита весела и задовољна, јер им је помајка и начелница задружна гђа Ј. Р. купила и свако обдарила једном завешком „бомбона“. У овој школици било је, прошле и прве школ. године, уписано свега 80. деце. Од тих су умрли 3, иселили се: 4, изостали 21, а остало до краја године: 51., међу овима је било 23 мушка и 29 жен.; а од тих 3. рим. к. вере, остало све Срби и Сркињеце правосл. вере. За прву годину можемо задовољни бити с овим бројем деце. Да није ове године међу децом владало толико болести, зацело би их биле и више, јер је задруга сад сместила школицу у много пространијој и погоднијој дворани, но што је било, те ће и то сад привлачити родитеље у овај наш завод.

Словачка гимназија. Словачки народ броји до 3 милијона душа а нема ни једног средњег просветног завода на своме матерњем језику. Словаци су сад наумили да подигну из прилога једну словачку гимназију у Турч. Сент-Мартону и скупили су до сад у фонд за ту школу 63.442 ф., те сад су ради, да отворе таку школу још ове јесени. Сретно им било!

Бугарски медицински факултет. Бугарска је најмлађа европска држава па се спрема да отвори у Софији медицински факултет, који би одговарао захтевима модерне науке. Србија је много старија, па још нема тог факултета.

ИЗ ДРУШТВА.

Српски учитељски конвикт у Новоме Саду имао је своју редовну глав. скупштину 22. јула (3. августа) о. г. Скупштина је била врло лепо посећена од чланова, а био је и леп број гостију. Овом приликом су први пут учествовали у знатном броју као гости и учитељи из Србије. Друштво ово врло лепо напредује. По извештају председникову, прешао је капитал овог друштва своту од 20.000 фор. а то је за 3 године врло повољан знак. Кроз две године дана ступа конвикт у живот и онда се надамо, да ће учитељство у обилнијој мери приступати у ово коло, које је његовој дечици намењено. Скупштина је изабрала исто чланство и поверило му, да и даље води судбу овог хуманог завода, кога је наш народ тако својски пригрлио.

У друштву овом има уписано 108 редов. чланова (учитеља и учитељица) и 84 потнома

жућа члана. Од ред чланова је умрло 5, исту-пило 5.

Десета скупштина „Учитељског Удружења“ у краљевини Србији имала је свој састав: 4. (16.) јула о. г. у Београду. (Сваке године држе се ови састанци на другом месту). На истој скупштини било је испуњено око 300 учитеља и учитељица као чланова овог друштва, а било је ту и око 30—40 учитеља и учитељица Срба и Српкиња с наше стране; 4—5 из Босне и Херцеговине и око 10 њих Хрвата и Хрватица, који су изасланици својих друштава дошли у походе браћи својој у Србији. Међу овима била је и духовита учитељица загребачке више девојачке школе Јамбришекова која је прва поздравила српско учитељско удружење, изјавив да је напредак Срба уједно и напредак Хрвата јер смо једна кост и једна крв. После ње је поздрвило још троје од Хрвата и један у име Срба учитеља с ове стране. Сви су гости и поздрављачи симпатично поздрављени од учитељског удружења.

По пре овог састанка откривен је свечаним начином скромни али угледни **споменик** покојном великом добротвору учитељском **Јовану Гавриловићу**, који је сво своје имање, у вредности од 350.000 динара (175 000 ф.) оставио за фонд, из кога ће онострано учитељство и њихова сирочад примати мировине и потпоре. Споменик је постављен на Калимегдану, дивном парку, на углед сваком добром човеку и Србину. Споменик је осветио сам митрополит Михајло са више свештеника, а присуствовао је томе уз многобројан народ и учитељство и сам млади краљ Александар са више министара својих, који је при доласку и одласку одушевљено поздрављен од учитељства и народа. По освећењу је држао председник глав. одбора учитељског удружења г Михајло Јовић леп говор где је изнео живот и рад покој. Јов. Гавриловића, а при црквеној светковини одговарало је и за тим химну отпевало најстарије београдско друштво „Станковић“, са узвиком: Слава Јовану Гавриловићу, коме се скуп одазвао са громко: Слава му!

На споменик је положено 9 венаца са сходним натписом, а са јагодинског учитељског збора овакав додатак:

„Претке као што си ти
Србин ће поштовати.
Рад поштен и твој труд
Учитељству загрева груд.“

Нова српска удружења. У Вршцу се основало скорим: „Коло младих Срба и Српкиња“, коме је циљ, да негује српски језик и народне обичаје и да искорењује из свог кола све оно, што се као туђе увукло у наш народни живот. Нека им је сретно и дуговечно!

В. Бечкеречкиње приређују 5. (17.) септембра о. г. велику и сјајну „Беседу с играчком“ у корист свога друштвеног српског забавишта.

На истој „Беседи“ суделоваће гђица Султана Цијукова из Вршца, позната наша конзерватористкиња, вршачко црквено певачко друштво, чувени гуслар-певач, сентомашки учитељ г. Витомир Рунић, гђа Јулка Др. Св. Петровића, гђице: Зорка Рашковићева, Ленка Маринковићева, Јованка и Мила Илићева. Савета Поповићева, Јованка Јовановићева и дилетантско в-бечкеречки оркестар.

Женскиње на париском свеучишту. Пропле школ. 1892—3. г. било је на париском свеучишту 423 питомице и то: на медицинском одељењу: 129, на правном: 2, на филозофском: 34, за природне науке: 248, на фармацији (апотекарској сруци): 14. Међу овима су биле; 112 Рускиња, 2 Српкиње, 1 Туркиња, 8 Румункиња, 2 Немеце, 5 Енглескиња, 2 Американке, 1 Швајцаркиња, 1 Елсајанка и 286 Францускиња.

ЗА ДОМАЋИЦЕ.

Прање прозора У зиму. Сваком је познато да је зими, када се на стаклету вода смрзава, врло тешко прати прозоре. С тога прозоре зими ваља прати овако: ножем ваља настругати доста обичне беле креде, па онда у ту креду замакати суху меку памучну крпу или вату, и њоме трети суха окна на прозорима све дотле, док сваке прљотине са истих не нестане. Тада их ваља поново чистом сухом крпом дотле бригати док се не почну сијати.

Да домаћице имају рано краставаца, нека семе од ових још у почетку месеца априла по сију у повећи лонац за цвеће, а овај нека држе у топлој соби и то на прозору који обајева сунце све дотле, док семе не изникне; а на све то време нека га са млаком водом сваки дан заливају. По томе у почетку месеца маја, нека расаду ту заједно са земљом из лонца изваде, и посаде је у врт у земљу која је наубрена. На тај начин имаће домаћице за употребу краставаца већ онда, кад ови у обичним вртовима тек цветају.

Врашно ни за тренутак не ваља на сунцу држати пошто таково кад се замеси обично прекине, јер се с тога што се загрејало већ изложило врењу.

РАЗНО.

Никола Ђ. Вукићевић. После шк. Др Ђ. Натошевића бившег гл. шк. референта, има највише заслуга за унапређење наших обоостраних народних школа, данашњи заменик глав. школ. референтства и управитељ срп. учитељске школе и свију просветних завода у Сомбору високоблагородни г. Никола Ђ. Вукићевић. Ове године, 17. (29.) октобра, навршије овај муж пуних 40 година, како му се отвориле двери школског рада и како је његов одушевљен и слаткоречив одјек заталасао духове новог учитељског покре-

та. За тај дан спремају се учитељи народни, као његова духовна чеда, да прославе достојно четрдесетогодишњи обиљни рад свога духовног родитеља, коме и ми довикујемо: живио на добро и напредак свога милог народа и његове народне школе још дуго и много година!

Имајте милости. Чисто српско сеоце од 120 кућа и 650 душа на чепељском острву **Ловру** постигла је 17. августа о. г. велика несрећа. Непознатим случајем појави се тога дана ватра у кући сеоског кнеза и како је дувао онда јаки ветар изгори за један час 80 кућа са свима стајама, покућством и свом прибраном легином, те је тако остало, око 500 српских православних душа без игде ичега са дечицом, да чека тешку и опаку зиму. Милосрђе српско не треба да допусти, да ови јадници код нас живих помру од зиме и глади. Прву помоћ су им пружила оближња браћа Мађари, а и ми ваља да пружимо и свој дар невољној браћи. Имајте браћо и сестре милости прећи беднима!

Ми смо спремни да примамо дарове за ту браћу.

Први српски доктор целокупне медицине **Марија Прита** из Панчева, венчала се с ваљаним и одличним Србином доктором целокупне медицине **Николом Вучетићем** нашим сарадником у недељу 15. (27.) августа о. г. Сретно им било! Они ће се настанити у Шапцу.

Српске дворнице „Београдско Женско Друштво“ у споразуму с друштвом српским „Црвено-Крета“ установили су завод дворница или пудила, које ће у мирно и поглавито ратно доба бити од велике користи грађанству и држави. Ових дворница биће од две врете: *доброволних*, које ће по гласу својих родољубивих осећаја, особито за време рата пружати негу својој браћи, ратним борцима; *засторарних*. (плаћених), које су сиротног стања, те би за свој труд добијале дневну награду од друштва „Црвеног Крета“, било у мирно доба да се употребе за грађанство, било у ратно доба за рањенике. За обе врете примало је уписивање до 15. јуна о. г. „Београдско Женско Друштво“ а „Црвени Крст“ отвараће курс за учење, како би се исте спремиле теоретично и практично за своје дужности.

Оваке установе имају већ сви образовани народи, те се радујемо, да је и у нас усвојена и сво и остварена од два наша хумана завода.

Српски споменици. У Београду ће се на Калимегдану, поред Гавриловићевог споменика, подићи течајем ове и идуће године још споменици: пок. Јосифу Пичићу приро њаку од београдске општине; Ђури Даничићу и Ђури Јакшићу од великошколске омладине. Тим ће начином постати Калимегдан наша жива културна историја.

Ободска прослава испала је неочекивано сјајно. На њој је било искушљено много нашег најотменијег и најобразованијег дела народа из

свију крајева где се српски говори; а било је заступника и од осталих словенских грана, а на име Чеха и Руса. У прослави тој учествовали су и Мађари (задруга угарских штампара) и Енглези и Французи и у знак признања за културне подвиге, што је учинила Црна Гора од пре 400 година наградили су витешког кнеза Црне Горе Николу I. почасним докторством свеучишта: петроградско, харковско и казанско у Русији, оксфордско у Енглеској и париско у Француској. Народ је црногорски пуни пет дана славио ту светковину и гости су свуда, куд су пролазили, најрадосније и најуверљивије дочекивани и угошћени, те су тако и отишли кућама својим, сви без разлике, задовољни и усхићени и однели својим крајевима и народима најлепше успомену с ове ретке културне светковине.

Ктиторка. *Марија удова Алексијевића* из Сентомаша подарила је св. православној цркви у Деспот-Сент Ивану (Бачка) једну литију у вредности од 40 фор. а. вр. као захвални знак на успомену свога родитеља, пароха бајшанског *Милоша Папина* који се овде родио.

Ктитор. Дарежљиви велепоседник вуковарски г. *Алекса Пауновић* назидао је ове године на свом добру „Трешњи“, близу Вуковара, једну лепу цркву и поклониле јој за издржавање 20 ланаца ораће земље, виноград и једну „вйлу“ (дворац). Ови иметком црквеним управљаће срп. православна вуковарска општина. Слава Алекси Пауновићу!

Добротворка. Емилија удова Дајевића из Чакова оставила је у својој последњој вољи (тестаменту) наредбу, да се из њеног добра изда 400 ф. срп. нар. позоришту у Нов. Саду 300 ф. срп. школском фонду у Чакови, 200 ф. на наставку учила и одела сиротој шк. л. деци у Чакову. Она је преминула 27. јуна о. г. Нека јој је слава и вечна успомена!

Одликован Г. Александар Сандић професор срп. новосадске вел. гимназије и књижевник одлик ван је од црногорског кнеза Николе I. орденом Даниловим IV. степена. Живео!

Јавна књижица. Кнез црногорски Никола I. у спомен 400-годишњице ободске штампарије основао је у Црној Гори јавну књижицу и поклониле је истој, као основицу, много својих књига и уз то 1000 ф. у новцу. Слава му!

Велики поклон. Руска држава поклонила је, управо опростила је својим сељацима 70 милијуна рубаља, што им је прошле гладне године била позајмила.

Учитељски добротвор. У Берлину приказао се *Артур Кнабе* као највећи до сад учитељски добротвор; он је сво своје имање у вредности од 6,000 000 марака (4½ милијона фор.) завештао на фонд, из кога ће немачки учитељи, поред државне мировине и потпоре, добити и из овог фонда своје потпоре и мировине.

Учитељице Енглескиње кућиле су близу

Лондона једну кућу за 10 000 ф. која ће служити чланицама тог друштва као летњиковца, за време одмора школског а и за одморне и опорављајуће часове после болести какве. Уз кућу је диван парк засађен.

Патенти за проналаске. Последње године добило је у Енглеској око 400 женскиња патенте за своје проналаске, који се највише односе на ткање, електрику и на предупређења несреће на жељезницама.

РАД ДОБРОТВОРНИХ ЗАДРУГА СРПКИЊА

Новосаткиња.

Новосаткиње су имале своју редовну одборску седницу 18. (30.) августа о. г. под председништвом св је начелнице гђе Јулке Радова новићке.

У овој седници су прочитане захвалнице приправница: Марије Тавковићеве и Јованке Летићеве, које су уживале припомоћ ове задруге за све три године свога бављења у сомборској учитељ. школи, а тако исто прочитана је захвала и Ане Стојковићеве х. м. вапашељске приправнице забавиљске на дару од 5 фор. Прочитана је даље и захвала гђе Нине Петровићке начелнице добротворне задруге Сркиња у В Кикиди на отликовању, којом је ова задруга бира за почасну чланицу своју.

У овој седници су додељене потпоре: Анђелији Н ваковићевој из места и Софији Марковићевој из Ср. Карловаца, свакој по 5 фор. путна трушка да могу отићи до Сомбора, прва да полаже испит за учитељицу ручног рада а другој да продужи науку на тој учитељској школи; додељена је даље месечна потпора од 5 фор. за целу школ. 1893—4. г. приправници П. р. гљици: Даринки Милутиновићевој и будућим приправницама: Марији Јовановићевој и Катици Шилићевој и забавиљној приправници: Ани Стојковићевој.

Старо - Вечејкиња.

Пошто је славно уредништво цењеног „Ж. Света“ доброту имало рад ове задруге у 6 бр. свом на јавност изнети, то нам је част саопштити и даћи рад њен, и то одборне седнице од 21. маја о. г. у којој је у главном следеће решавано.

Гђа председница Емилија Јоцић отвара прву седницу новоизабранога одбора. Поздрављајући нове чланице позива и умољава их, да је својски у предузетом послу потпомажу, да редовно у седнице долазе, како би се седнице уредно држати могле, како би се приспеле и потребне ствари тачно одправљале а без штете по сам напредак задруге. — Поздрав и опомена гђе председнице узет је на повољно знање с обећањем тачнога вршења своје дужности.

Узета је с тугом на знање оставка одборнице гђе Данице Поповић, која се на одборништву за ову годину захваљује с молбом: да се њено место другом попуни, и наређује се, —

пошто се гђа Поповић на општу молбу и жељу не хтеде одборништва ни под којим начином примити — да се упражњено место у идућој главној скупштини попуни.

Узет је на врло повољно знање саопштај гђе председнице о љубазном пријему од стране В. Кикиндске добротворне задруге која је са чланицама Милицом Богдановић и Милевом Миковић нашу задругу приликом свечане 20. годишње прославе њене заступала.

При саветовању о задружном забавишту и о испиту у истом решено је: најпре одржати испит у забавишту, и то на Ивањ-дана о. г., а главна скупштина да се у који дан после испита сазове, да о будућности забавишта реши.

Гђа председница напомиње, да ће се скорим држати годишњи испит у местним српско правослачним школама, и позива чланице на марљиво похађање истих, — Одређују се поименично по две гђе, које ће задругу на сваком испиту званично заступати.

У свези са годишњим испитима одређено је као и до сад сваке године 5 фор на набавку лепих и забавних књижица, које би се као дар задруге имале д број школској деци разделити, и умољен је задружни перовођа, да исте књиге наручи.

С тугом у срцу и дубоким сажаљењем узет је на знање саопштај гђе председнице о смрти гђе Ане Виши, која је све од постанка задруге па до смрти своје ревносна чланица била; која је као узор — домаћица за углед послужила; а као православна и побожна Сркиња свакоме за пример важила. Бог да јој душу прости! и вечан јој спомен био! —

Како је на заказани д н, т. ј. Иван дан после подне — одршан у задружном забавишту годишњи испит, који је на опште и највеће задовољство многобројних посетилаца а још више посетилица испао, — што се има неуморном труду и лепој вештини и окретности забавиље гђе Милице Савић приписати, и што јој се јавно преко гђе председнице устмено у присуству свих гостију са хвалом признало — одржана је 11. јула о. г. ванредна главна скупштина задруге, која се имала о даљем опстанку забавишта по саветовати. Рад те скупштине оваки је био:

Перовођа измоли реч и казује, да државни закон дозвољава и правним тлима, те по томе и задругама, да могу забавишта подизати и издржавати; казује даље, да је и полит. општина ст. бечејска решење донела, по коме и убудуће

задружном забавињу и као вероисповедном не-одриче дојакошњу подпору од 200 форината, а српска православно-црквена општина старо бечејска такође пружа 200 форината годишње; те да би се уз те припомоћи ово забавиште и надаље одржати могло. Ако би се чак деило, да се забавиште и надаље одржи, то предлаже: да се према отпису високославног Народно Црквеног Школског Савета забавиште ово као вероисповедно под заштиту и управу српских аутономних власти стави. — Скупштина је како обавештај, тако и предлог перовођин у свој целини једногласно и одушевљено примила, те према томе решила, да и досадањи стан и надаље под најмом задржава.

Овим поводом повела се реч и о томе, да би према наређењу законском требало набавити и оспособљену забавиљу. — Како су за сад оспособљене забавиље још ретке, а и те се на места са већом и бољом платом траже, то је решено: да се још на годину дана задржи садања забавиља, с тим: да има на крају јулу 1893/4. школ. године потпуно оспособљене прибавити.

Решено је даље, да се нова школска 1893/4. година има отпочети 1. августа по римском, а до тога времена да се забавишни локал поново окречи и опере.

За нову чланицу пријављена је и примљена гђа Марија Хаднађева, која је у име уписине у чланство унатила 1 фор. са обвезом месечне уплате од 30 новчића.

Пошто се вредна, заслужна и одлична чланица гђа Даница Поповић ни на поновну општу жељу целе скупштине одборништва никако примити нехтеде, то је на место њено акламацијом изабрана гђа Марија Жекић.

Још је известила гђа председница, да су за радове, што су их мала деца у забавишту урадила, који су некојим извесним личностима поклоњени, у име тога поклана на задружну благајну приложили: гђа Јулијана Јовановић 5 ф., гђа Емилија Јоцић 1 фор., и госп. Емил Лозанов 40 новч. — На свима овим прилозима скупштина је изрекла врлим приложницима своју најдубљу захвалност.

И напоследку подноси гђа председница скупштини печатани „Петнаестогодишњи рад Добротворне Задруге Срикиња у Суботици“, који је врло марљиво из записника задружних састава перовођа јој од постанка честити учитељ Ђура Гојковић. — „Рад“ овај узет је са захвалношћу на знање и спомена ради ставља се у задужну писмохрану на чување. С. Ж.

Кикићанака.

(Свршетак.)

Осим припомоћи сиротињи; одевање сироте и сиромашне школске деце; питомаца. — задруга је ова много чинила где се потреба и не-

воља показала у месту и ван нашега места, — на непредвиђене потребе. Од тих ћемо главније споменути:

Године 1875. када се пренађена раја у Босни и Херцеговини подигла на угњетача да извојује себи слободу златну. — нејач њихова оста без ранитеља. Том приликом је добротворна женска задруга послала на нејач 150 фор., за рањенике пак шарпије.

Кад је оно Србија 1876. године загазила у рат, добротворна је женска задруга послала 532 фор. 72 новч. И још рубље за рањенике и болеснике, које су чланови задруге саме шиле и готовиле. Том приликом је задруга опремила првеном крсту у Београд: 240 пари рубља, 168 чаршава, 80 пешкира, 8 јастука, 12 реклија, 18 пари чарапа, 5 кгр. 90 декгр. шарпије и још је узела 87 срећака за 43 фор. 50 новч. За ово су чланови одбора добили нарочите писмене захвале — а председница, гђа Нина Петровићка крст и диплому:

Године 1878. када је наша војска ушла у Босну и Херцеговину, много је њих баш из нашега места у војску позвано, те је остало доста њих код куће без онога, што им је најпотребније. Задруга је том приликом поделила из своје благајнице 309 ф. 80 н. и још прикупљени 260 ф. 90 н., свега 570 ф. 70 н., а за рањенике у Босну послала понуде, укувана воћа. Главно војено заповедништво за Босну и Херцеговину съед ове пошиљке издало је захвалу нашој задрузи.

Године 1879., кад су бурни таласи Тисе поплавили Сегедин, бедници и страдалници осташе без крова, хлеба и рува. На 25 хиљада страдалника нашло је у нашој жупанији уточиште, — те је и Кикинда врло много њих примила, сместила и за њих се бринула. Одмах је задруга из своје благајнице одредила 300 ф. купила прилоге у храни. — и 6 недеља су сваки дан по две одборнице надгледале и раздавале кувану храну пострадалима. Осим тога, да не би съед те несреће морала српска женска задруга у Сегедину пропасти, наша им је задруга послала припомоћи у своти од 100 фор. — Съед заузимљивости задруге наше изјавило је жупанијско представништво нашој председници захвалу.

Но није само на овоме остало. Сам премилостиви краљ-господар наш у овоме предмету изјавио је своје највише признање.

Исте године страдао је и Вршач од холује и леда те је наша задруга на тамошњу добротворну задругу Срикиња послала 100 ф. 63 н. за пострадале Вршчане, на чему је тамошња задруга уз признање и своју топлу захвалу изрекла.

Задруга је од своје стране послала припомоћи на погореле Бечејце; даље со сетила и Словака, који са неродице пострадаше. На оправљање цркви, — на многе путнике, који су пролазили кроз наше место.

Задруга се постарала, те је у Кикинди 1892. год. маја месеца отворено српско вероисповедно забавиште, о којему води бригу и надзор, те ово у сваком погледу врло лепо напредује и добило је са позване стране признање и похвалу.

Добротворна задруга у више прилика је показала на раду, да је пријатељ школе и учитељства, — те с тога је између првих била, која је на учитељски конвикт послала 50 фор.

Управни одбор надзирава марљиво ручни рад у нашим женским разредима. Свакога месеца по две одборнице похађају часове жен ручног рада и о томе подносе извештај.

Има још један догађај који управни одбор не може ћутке прећи, јер је врло редак. Прошле године у сиромашној кући ратарској нашло се троје деце, двоје мушких и једно женско. Кад је одбор то дознао одмах се састарао и све од своје стране учинио да се све троје у животу одрже. Заузимањем одбора одхрањено је све троје и сад, кад су деца ојачала, задруга им је купила краву како би се имала деца чиме од хранити.

Ево ово су у главном добротворства, која је задруга за ових двадесет година учинила.

*

Српски народ је познат као издашан народ. Ни у једном нема толико добротвора, колико у српском. Па и ова добротворна задруга има својих добротвора, а то су:

Пок. Марија Вајдићка, Тереска Лаковићка, Јованка Дорословчева и Ана Косанчић. Сви се они на самрти сетише задруге ове, — а и задруга се сећа њих приређујући им сваке године о Малој Госпојини парастас, — као и осталим умрлим члановима, којих је досад 34. Добротвори су заслужили, да им и овом приликом рекнемо: Слава им!, — а упокојеним члановима: Бог да им душу прости. Међу умрлима су и два тајника задруге ове: др. Миливој Топонарски и Ника Јоановић, који су се својска око задруге трудили. Морам баш овде истаћи велике заслуге за задругу ову првога тајника, покојног дра Миливоја Топонарског, који је и срцем и душом био одан задрузи и који је баш у почетку, кад је најнужније било, саветом и радом на руци био, те је задруга онако лепо напредовала. На кад је већ изнемогао, кад је видео, да му се живот крају приближује, из Мерана шиље за хвалу на тајништво, са највећом болом у души растаје се задруге, којој је тако одан, тако наклоњен био, те у писму заборавља и место и дан кад је писао, — та био је то тужан и тежак растанак са љубимцем својим. — После њега примио се из љубави тајништва пок. Ника Јоановић, који је помогао, те је задруга и даље напредовала.

Још у своје добротворе убраја задруга и прву диштриктску штедионицу, која је од год. 1883. сваке године по 100 фор. добровољна прилога шиљала, те је за то време 1000 фор. задрузи поклонила. Управни је одбор свагда на томе штедионици писмено захвале изрицао. Задругу је редовно помагала и за друга заштеђу и вађевину.

И наша црквена опћина спада у добротворе задруге ове, — и то у највеће, јер својом штедром руком богато потпомаже задругу, нарочито приликом одевања школ. деце и при издржавању српског забавишта. И овом приликом хвала им!

*

Осим досад наведенога, задруга је обратила своју пажњу и на домаћу женску радност, — те се старала, да ову упознају и шири кругови, како би јој што већу прођу зајемчили, а народу своме пружили што већу и бољу зараду. С тога је учествовала на трима изложбама, где је све српске домаће женске рукотворине изнела и страном свету показала.

Године 1884., кад је новосадска задруга Српкиња приредила изложбу женске домаће радности, наша је задруга из своје благајнице послала за изложбене трошкове 100 фор. новосадској задрузи и још је на ту цел потрошила 130 ф. Наша задруга је имала своје засебно одељење, у ком је изложила 222 предмета. Још је дала израдити једну ћилимску гарнитуру за 1000 фор. — Одбор, који је био одређен да предмете изложбене оцени, досудио је од пет првих награда три кикиндеком одељењу, — од којих је добила једну и сама задруга златну медаљу с дипломом.

Исте године приредило је газдинско друштво наше жупаније у Кикинди изложбу из пољоделске струке и домаће радности, — те је и том приликом задруга учествовала, са српски ћилимови и платном, — и одбор оцењивачки досудио је задрузи I. награду, златну медаљу с дипломом.

Прошле године приређена је изложба у Тамисвару, у којој су биле заступљене 4 жупаније, — и тамо је задруга изложила српске ћилимове платно, сукно, вез и дечје радове. — свега 136 предмета, и ондашњи оцењивачки одбор досудио је з задрузи велику сребрну медаљу с дипломом.

Ово су у главном кружнији, значајни радови ове задруге.

За управу:

Мивило Костић с. р.
тајник.

Сиди Пачу с. р.
подиредственица.

ЗАБАВА.

САЊАРИЈА.

Потајно смо заверени
Милче, ја и ти,
А свадба нам биће скоро,
То већ знају сви? —

Ти ћеш бити моја љуба,
А ја војно твој;
Живићемо као у рају
Мили боже мој!

Једна душа у два тела,
Дико, ти и ја;
Љубићемо с' док на небу
Јарко сунце еја

И још нешто љубићемо,
Нека и то знаш,
Српско име, своју веру,
Дични народ наш!

А ти Милче можда о том
Ништ' и не мислиш? —
— Авај моја луда песмо
Куд се заносиш? —

Устреба ли кад год жртве,
Наћ' ће спремне нас;
Нек потече крвца наша
За народни спас!

Нек се диви светлом делу
И сам душман клет...
— Али јаој, куд заћох,
Та то вели свет —

Бела Црква 1892.

Љубиша М. Чаковац.

СУСЕДКА.

Пре неколико година, упознам се неким срећним случајем са једним чувеним немачким књижевником. Човек тај био је до крајности доброћудан па и опет озбиљан, а сваког књижевника почетника предусретао би врло љубазно, улевајући му наде на лепшу будућност. На тај начин је многе почетнике окуражио, те тако и мене. Мало по мало па сам дотерао дотле, да сам га једном замолио да ми каже свој суд о мојим првим књижевним покушајима, који су се састојали из неколико песама и новела.

Већ на неколико дана иза тога упутио сам се њему, носећи у шпагу неку своју новелу. Дошавши до врата зазвоним, а па брзо по томе одведе ме његова служавка у салон, где ме је он дочекао. Пошто ме је врло љубазно поздравио, пружи ми руку и одведе ме у своју радионицу.

Беше се доброћудно насмејао, када му ја, пошто смо сели, показах свој рукопис, молећи га да ми о истом свој суд изрече. Он узе превртати листове.

„Ја ћу врло радо прегледати ваш рад ал за то ми морате дати времена“, рече врло љубазно, па онда се диже и остави мој рукопис у једно чекмеже свог писаћег стола.

Ја му се од срца захвалих, ал морам признати да сам био врло збуњен.

„Ви пишете, као што сам чуо неки повећи роман па који Н.—ове новине тако жудно чекају! О како ли то мора лепо бити кад предаје ко свој свршени посао не зато што је молио, већ што је био умољен. Ја то зацело никад нећу дочекати.“

„Будите само истрајни и вредни. Да, да, истрајни и вредни. А не клоните!“

„Та ја имам куражи а и истрајности, ал то је још све мало. Ја сам уверен да сте ви кад сте били у мојим годинама, већ увелико стекли били лепа имена.“

Песник се мало насмеја па онда се замисли.

„Можда сам се ја више трудио него ви“, рече он „можда сам био вреднији од вас.“

„Вреднији! А зар се може по цео дан писати? Ја радим по два и три часа дневно, зар се може још више радити?!“

Он климне главом озбиљно, врло озбиљно.

„Видите“ рече по томе „и сам сам у вашим годинама исто тако чинио. И ја сам мислио да сам врло много радио кад сам три часа провео у послу“ — — —

Он застаде; у собу уђе његова госпођа водећи за руку своју ћерчицу. Обе

ме врло љубазно поздравише; оне беху на такe посете већ навикле.

Песник беше за неко време на мене заборавио. Обе даме беху спремне за шетњу, и уђоше да се са њиме опросте. Он пољуби кћер, рукова се са женом и отпрати обе до врата. По том се опет врати мени и седе на своје старо место.

„Извините што сам вас неколико тренутака пренебрегао, ал шта ћу, кад сам ја и сузруг и отац . . .“

„Ви живите врло лепим породичним животом“ усудих се ја рећи

„Тако је“ одговори он. „Драги мој младићу“ дода по томе искрено „само онда се задовољно и сретно живи, кад се живи не за себе већ за друге. А ја, ја се необично срећним осећам кад помишљам на то, да сам кадар жену и дете хлебом захрањивати! Песнички рад је додуше узевши у главном слабо награђен, пут којим он иде често је врло трновит. — то сам и ја искусио — али збиља о чему ми то говорисмо мало час?“

„Та ми се још прилично налазимо код исте теме. Ви споменусте како вам се и самом чинило да сте много радили ако сте по три часа дневно у послу провели.“

„Да да. Па мислите ли да би ја дотерао доведе до чега сам дошао да је на томе остало? Не. Зацело не.“

„Али ваша даровитост“ — — —

„Даровитост — али даровитост се мора однеговати и оспособити за посао, а за то треба много, врло много дурашности и вредноће. Сетите се само да Шпилхаген у свом роману „Ангела“ вели: Даровитост је лепа ствар, али је тек вредноћа кадра да из њеног метала слије звоно које на далеко одјекује.“

„Па колико радите ви сада?“ упитах гаја.

„Па готово по цео дан.“

Ја се разрогачио. „То ја не бих могао издржати!“ узвикнем ја. „Та то је онда ваш писаћи сто за вас право место мучења.“

„Некад је то и био“, одговори песник замишљено. „Па и данас још крај толика богата прихода радим ја врло много. Та ја сам и уредник. Бива да се зарадим чак до поноћи, па и опет се пре зоре дигнем на посао.“

„Драги Боже та то је сувише.“

„Ал тако се мора чинити. Особито почетник мора бити вредан. А што сам ја постао тако вредан, имам да захвалим само својој суседци.“

„Ја вас не разумем.“

„Верујем“, одговори он смешећи се. „Пре док сам ја био тако незнатан па још и сиромашан — имао сам само шест стотина марака прихода од капитала који сам наследио — становао сам у некој маленој собици на четвртном спрату, и живео сам као најсиромашнији момак на свету. Чини ми се још и сад видим, ону јадну избицу са малим прозорчићима, овешталим намештајем, једноставном постељом, столом, столицом и огледалцетом. Сад не би могао тако становати, ал онда, онда сам могао и то још како! Онда ми је моја сиромашна келија изгледала као најгосподскија радионица. Мој писаћи сто стојао је уз један прозор, па када би са свога посла дигао главу, прелетао би ми поглед преко небројено много кровова. Јел’те леп изглед за млађаног одушевљеног песника? Између кућа провиривало је по неко високо дрво на којим се лишће у пролеће зеленило, у лето тавило у јесен жутило и најпосле опадало. Дође зима, дани окрађаше, поче се рано смркавати, па у таком омркпућу указа се преко пута од мене опет па прозору неке сиромашне собице светлост малене лампе.“

„Аха, ваша суседка била је каква стара шваља“ — —

„Ни е пријатељу, него баш млада. С почетка сам је тек мало видео јер малена лампа показала ми је само млад женски лик који је био окружен густим коврчама. Ја сам бивао мало код куће. Многи и редован посао није ми ишао у рачун, шта више чинило ми се да такИ рад не би био достојан правог песника. Па и опет ме је моја суседка навела на то да је сваки дан гледам ма да није ни слутила шта је са мном учинила. Како? Ево ћу вам рећи: Светлост се у њеној соби засијала редовно у четир часа по подне, а нестајало је у један час по поноћи, а у шест изјутра видео сам је опет.“

„Драги Боже зар сваки дан?!“

„Сваки дан, па чак и у недељу.“

„И та девојка је увек радила?“

„Увек. Ма у које доба да сам кући дошао, нашао би је за сточићем, где капа над послом. Колико пута сам ја од куће полазио баш онда када је она лампу припалила, па када би се ноћу кући враћао из веселог друштва у коме сам банчио, затекао би ту јадну девојку где још седи те ради. Она је све време док сам се ја провађао и своју младост лењујући трошио неуморно радила. Тако је неко време трајало; но у један мах почех ја сам себи пребацити своју нехатост. Јер, драги пријатељу док год је моја суседка била будна, нисам могао ни ја ока свести. А није ни могло бити друкчије. Чим би с вечера ушао у собу, угледао би њену лампу; јесам ли легао, тада сам морао гледати на зид, на коме је падала светлост са њене лампе; а по кад и кад се на том зиду виђала и сенка врло мале главице — — Овамо онамо, па мене сподаше чудновате мисли. И нехотице почех упоређивати мој дневни рад, са радом моје суседке и — тада сам се — то радо признајем — застидео. Помишљао сам додуше и на то да се пером не може толико радити као иглом, али тиме нити сам се утешио, нит' своју савест умирио. Да, да, ја вам кажем, ја нисам могао заспати све догле, док год сам видео на моме зиду светао млаз који ми је слала моја суседка. Зажмурим, па и опет ма и нехотице морам да зачкиљим оком на оном правцу где је онај светао млаз. Бивало је да сам се по кад и кад и окренуо и преврнуо, па најпосле морао чак устати и стати на прозор да погледам преко.

Најпосле нисам могао дуже да издржим. Помисао да пред собом дан у дан гледам како се неки бедан човечији створ — и

ЧИТУЉА.

Даница Теодоровићка рођ. Матић, најмлађа чланица наше добротворне задруге Српкиња Новосаткиња заменила је напрасном смрћу земаљски живот, с вечним у суботу 14 (26.) августа о. г. у својој 23. години живота. Даница беше најстарије и најпоносније дете нашег поштованог суграђанина и трговца Петра Матића, а од године дана мила и дична сапутница нашег честитог новог суграђанина и трговца г.

то још слаб женски створ толико напреже, не би ли себи зарадио кору хлеба, беше ме довела готово до лудила. Чинило ми се да ће та јадна девојка морати подлећи том огромном напору. Она беше млада, лена — то сам одавна опазио — па зар у њеном срцу никад није искрела жеља за веселим и ведрим животом? Каква ли врлина борави у њеним грудма кад је кадра да се одрече свега лепога што живот пружа и да се тако неуморно одаје раду. Еј да сам ја нешто богат. Тако сам много пута помишљао — тада би тајно послао тој девојци огромну своту новаца! И тада се заче у мојим грудма нека смеса чудноватих осећаја; беше то пола сажалење пола љубав. „Ради“ шану ми неки тајни глас, „ради па подели са њоме кору хлеба коју зарадиш. Не дај да те она својом вредноћом и даље постићује. Буди и ти тако вредан као она.“ И ја сам своју намеру извео, ја сам тај глас послушао. Чим би опазио да њена лампа светлуца, седео сам и ја за мојим писаћим столом, читао сам, мислио, писао, једном речи: радио. И тек када би се њена лампа угасила, легао би и ја у постељу и то често врло уморан.“

„И ви сте тај напор издржали?“

„С почетка ми је било тешко. Често сам мислио да ћу клонути; ал лампа моје суседке увек ме је на даљи рад подстрекавала и челичила. Ја сам непрестано на изменце читао, писао и учио. И на по године — баш када је пролеће грануло — добио сам за свој рад прву већу награду!“

„И све то имате да захвалите својој бившој суседци?“

„Јесте, бившој суседци, која је сада моја жена!“ одговори ми песник, а очи му од поноса весело засијаше.

По немач. М—га.

Живка Теодоровића. Живот овог младог пара беше уз рит, ал кратак, за то је смрт Даница на и изазвала опште саучешће у публици. Лака јој била прна земљица!

Арон Поновић наш вредни и савесни књигова „Матице Српске“ и „српског народног позоришта“ преминуо је 3. (15.) августа о. г. у 59. год. живота свог. Беше добар Србин, друг и пријатељ, а узорити сунруг и отац. Вечна му памет!